

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 362
אייר תשפ"ג

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

לבית הכנסת, והוא החליט שידאג לעשות עירוב. הוא פנה לרב שמנחה אותו, והרב הפנה אותו למוקד העירוב. מדובר בקיבוץ חילוני שלא היה בו עירוב, בבדיקה ראשונית באמצעות צילומי מפות ראינו שהישוב מוקף גדר, וזה כבר נתן לנו תקווה שנוכל להגיע לעשיית העירוב גם ללא תקציבים. עברנו יחדיו על כל הגדר, והיא אכן היתה תקינה, והיו כמה פתחים מכמה כיוונים שנפתחים גם בשבת, והסברנו לו שצריך לעשות צורת הפתח, איך לעשות, ושיעמוד בקשר איתנו בזמן ההתקנה. אבל התעוררה שאלה הלכתית בכשרות העירוב ע"פ ההלכה.

בתוך הישוב יש משתלה גדולה מאוד, של עציצים לפרחים לשיעור, בגודל של כמה עשרות דונמים, והרי שטח שמשמש לזריעה או לעבודה ולא להילוך בני אדם, הוא קרפף ואוסר את העירוב [מלבד לשיטת הדבר שמואל, שאין סומכים ע"ז אלא בלית ברירה]. ביקשנו ממנו שיסע למשתלה ונראה אם היא מגודרת בפני עצמה, ואז רק היא תהיה אסורה ולא תאסור את כל הישוב. אך היו לה רק שלשה צדדים עם גדר, ובצד הרביעי לכיוון הישוב היה פתוח לגמרי.

וא"כ לכאורה זה אוסר את העירוב. היה מקום לדון להתיר, כיון שהעציצים עומדים בשורות מסודרות, ויש רווח סין שורה לשורה, ואפשר ללכת ביניהם, א"כ אין מקום רצוף בגודל בית סאתיים שלא עוברים בו. אבל זה תלוי לצורך מה עוברים ביניהם. אם רק העובדים עוברים שם לטפל בעציצים ולמכרם, ולא נותנים סתם לשאר בני המושב לטייל בהם, א"כ זה דומה לשטח זרעים שנמנעים מלעבור בו. שהרי גם על הזרעים עצמם, על התבואה והירקות אין קושי לדרוך, הסיבה היא רק כי נמנעים מלעבור, וה"ה כאן אם מונעים מאנשים שאינם באים למסחר אלא לטייל, הרי זה יהיה קרפף. לאחר שהסתובבנו לאורך ולרוחב, ומצאנו כמה פתחים, ושהתברר שיש בהחלט אנשים שעוברים גם כדי לטייל ולהנות, והבעלים יודעים ולא מונעים מכך, הוכרע הדין שהמקום מותר להקיפו בעירוב. ובתקווה שבקרוב יהיה עוד ישוב עם עירוב בהיקף מחיצות כשר.

שטח ריק שחונים בו אינו קרפף, וכשהקיפוי נאסר

בנושא זה התעוררה שוב שאלה בעירובים השכונתיים בבני ברק, וכמה אברכים ניגשו למוקד העירוב לשאול מדוע לא דואגים לתקן את הדבר. למרות שהשכונה הזו אינה באחריותנו, אבל הציבור רואה במוקד העירוב מקום לפניות לכלל העירובים, לברר וגם להעיר. אנו מציינו משתדלים לסייע לכל מי שצריך, ולתת את המידע וההלכה, להסביר וללמד לכלל השואלים. במרכז בני ברק ליד איצקוביץ ברחוב הדקלים, יש שטח גדול ריק (מתחם בנדיקט), שעדיין לא בנו אותו. בעבר הוא שימש את תושבי האזור לחניה לרכבים, ובשנה האחרונה שהתקדמו לקראת בנייה בתוכו, הקיפו אותו בגדר איסכורית לבנה כמקובל באתרי בניה, ומיד האחראים על העירובים והאברכים שמו לב שנהיה בעיה של "קרפף".

אמנם לפני שסגרו את השטח והוא שימש לחניה, לא היתה בעיה, כי מקום סמוך לבית שמשמש להנחת חפצים [מכוניות] תדיר, אינו קרפף, [כמו מחסן עצים לשימוש תדיר]. אבל לאחר שסגרו אותו בגדר, כעת אינו עומד לשימוש לתושבים [אלא רק לפועלים שהיו בו, שדירתם אינה דירה כמבואר בשו"ע סי' ש"ב ס"א]. א"כ כעת המקום נהיה קרפף. וכן הורו גדולי ההוראה, מרן הגר"ש אלישיב ומרן הגר"נ קרליץ זצ"ל, שאתרי בניה שמונעים את הרבים מלהיכנס לתוכם, נחשבים קרפף ויכולים לאסור את העירוב [אם יהיה פירצה בגדר המקיפה אותם]. כיון שזה דומה לחצר שזרעו אותה, כי גם בשדה אפשר טכנית לעבור, אלא כיון שאנשים נמנעים מלעבור מחמת מציאות השטח, לכן נעשה מקום שאינו משמש לדוירים, א"כ גם שטח כזה שמי שיכנס לתוכו יוכל ללכת בו, אבל מונעים את האנשים מלהיכנס לתוכו ולהשתמש בו, נעשה קרפף. וכך מקפידים בעירובים השכונתיים.

[אך הורו גדולי ההוראה, שאם כבר בונים את הבניין, אפילו שעדיין לא יכולים לגור בו, ואפילו שבנו רק קומה אחת, וי"א בשמם אפילו רק יצקו

שיעור מקיף בבכנ"ס במושב לכולל המקרב לבבית

בשבוע זה נתבקשנו ע"י אחד מאירגוני הקירוב, לבוא למסור שיעור לאברכים במושב אדרת הנמצא באזור בית שמש. בארגון זה הפעילות היא ע"י החזקת כולל אברכים שיבואו יום יום ללמוד את סדרי הכולל בבית הכנסת שבמושב, בלי צורך לעשות לימוד עם בני המושב, אלא כח התורה משפיע מעצמו בצורה שאינה ע"פ דרך הטבע. וזה מנפלאות התורה ומיסודי האמונה שרואים בחוש את ההשפעה הרוחנית של כח התורה. כעת למדו במסגרת הכולל מסכת עירובין, וראש הכולל ביקש שנמסור שיעור לקרב את הלימוד למעשה, שישאר להם מהלימוד דבר מעשי.

הגענו בשעות אחה"צ, ובדרכנו עברנו סביב לקטע מהמושב לבדוק את ההיקף שלו, ואם יש מה להראות לאברכים את העירוב במציאות בסיוור בשטח. בישוב זה יש גדר ביטחונית מסביב לישוב, והיא משמשת את העירוב, בכניסה למושב ראינו שיש שני עמודים ליד השער, אחר כך נסענו לאורך הגדר וראינו שהיא מתוחזקת טוב מצד עבודת הביטחון, וראינו שבאופן כללי נראה שאין בעיות בכשרות ההיקף, אלא רק מצד נושאים הלכתיים כלליים כגון שיש שטחי קוצים גדולים בין הגדר לבתים ואין בהם שימוש, שזה שייך לדין קרפף. וכן בענין השכירות מהמומרים שגרים בישוב שאין פתרון הלכתי טוב להלכה זו. וא"כ אין מה לקחת את האברכים להראות להם.

השיעור נמסר בטוב טעם עם הרבה דוגמאות מעשיות הנוגעות לכל מי שסומך על העירוב, הוא בעצמו או בני משפחתו, ונמשך למעלה משעתיים. האברכים שלרובם זו הפעם הראשונה שהם מבינים את המציאות של עשיית העירובים בזמנינו, ביקשו לדעת מה המצב בכל מיני מקומות בסוף השיעור הגיע אחד מהתושבים, שאומרים עליו שהוא חזר בתשובה בזכות הכולל, והוא רוצה לשמוע שהעירוב בישוב הזה יהיה הכל כמו שצריך. אמרנו לו שלא עברנו על כולו באופן יסודי, רק ראינו בצורה כללית שיש גדר טובה ויש עמודים בכניסה, אבל כיון שביקש נעצור שוב ביציאה לראות יותר טוב.

למרות שהעירוב נראה טוב התברר שעמוד אחד פסול לגמרי

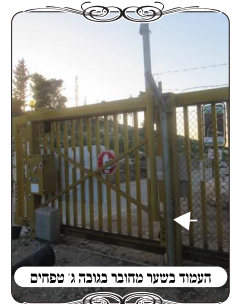
כשיצאנו הגענו לשער, ואכן יש שני עמודים עם וי, והוחלט על גביהם ולא מהצד, הורדנו מבט למטה, ופתאום מבחינים בשינוי הפוסל את העמוד. העמוד הימני המחובר אל המסגרת של השער אינו מגיע עד הקרקע, אלא מתחיל בגובה חצי מטר. דין זה הבאנו כמה פעמים, שמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ו וס"ז) שלעמוד יש כל דיני מחיצה, ואם הוא תלוי בגובה ג' טפחים, הוא מחיצה תלויה ופסול. ואף אם הוא מחובר בצד למשהו אחר שמגיע לקרקע, שלענין מחיצה אפשר לצרף אותם יחד עד שיעור לבד, אבל לגבי עמוד של צוה"פ שצריך שהמשקוף יהיה על גבי העמוד, ומן הצד פסול, ה"ה כשחצי עמוד שעליו המשקוף תלוי מהצד של החלק התחתון ג"כ פסול. בעיה זו מוכרת מהרבה מקומות לצערינו, והדבר נובע מחוסר ידע, וצריך לעורר את אנשי המושבים שפיקוח של דבר הלכתי, צריך ידע הלכתי ולא רק ידים של בעל מלאכה.

מיד התקשרנו לראש הכולל, ואמרנו לו שכשיצאו לחזור לביתם, יעברו בשער ויחפשו את הבעיה. הם הגיעו ויחפשו וגילו את הדבר, העמוד תלוי ופסול. [במקרה זה היה בדיעבד היתר לשיטת האחרונים ששער פתוח ג"כ מועיל במקום צוה"פ כמ"ש הגר"א, ומ"מ הוראת ההלכה גם בעירובי הרבנות בארץ, להקפיד לעשות צוה"פ גם בשער שסגור כל השבת, כדי להתיר את העירוב ברגעים שהשער נפתח, כגון לצורך פיקוח נפש או לצרכי שמירה].

במקרה זה ראינו שגם ישוב שמוקף גדר טובה ומתוחזקת, עדיין צריך לבדוק אותו טוב ועם בקיאות בהלכה, כי יתכן שעשו תיקון אחד שלא כהלכה והוא פוסל את כל העירוב.

האם אפשר להכניס את המשתלה בתוך העירוב

ישוב נוסף שהגענו השבוע לעשות לו תכנית לעירוב, בעקבות בקשה של תושב שהתחזק, ואמרנו לו שאינו יכול להוציא את המפתח מהבית כשהולך

יסודות, כבר אינו קרפף, משום שבטל לעיר. כלומר זו הכנה לדיוורים, וזה מספיק בשביל שלא ייחשב קרפף. אלא אם הבניה נתקעה למשך זמן ארוך של כמה חודשים, שוב חוזר האיסור של קרפף באתר הבניה.

שטח שהקיפו לצורך בניה, וכשהילדים פרצו ונכנסו בו

עברה תקופה והילדים ראו שלא בונים בו, וחבל שלא להשתמש בו, הם החלו לפרוץ בו פרצות ולהיכנס אליו. בתחילה היה אחד מבוגרי השיעורים שלקח על עצמו לבדוק ולתקן כל שבוע את הגדרות לפי הצורך, אבל אחרי שהפירצה כבר נהיתה גדולה הוא הפסיק לתקן, כיון שכעת חזר המקום לשימוש תדיר. אברכים נגשו למוקד העירוב וטענו מדוע לא סוגרים את הקרפף. השבנו להם שאינו קרפף, כי הילדים נכנסים לתוכו. אבל האברכים טענו שלא מספיק שילדים נכנסים בו, זה לא נקרא משמש לדיוורים.

הבאנו את השאלה למורנו הגאון רבי מנדל לובין שליט"א, ושאל איזה שימוש יש שם, האם מקצרים דרך שם, משתמשים שם. אמרנו לו שאין שם שימוש ואין טעם להיכנס לשם, אלא רק הילדים שנכנסים לכל מקום אפשרי, נכנסים גם לשם, ומשתמשים שם לשרוף מכוניות ולהדליק מדורות. בשימוש זה עדיין הוא הסתפק ואמר שאינו שימוש טוב. אבל האברך שגר סמוך ומפקח על הענין אמר שהילדים נכנסים לשחק בגרונאות שיש שם. וע"ז אמר הגר"מ שמשחקי ילדים להנאתם הוא שימוש מספיק כדי להתיר. לכן כעת המקום פרוץ ונכנסים בו, ואין צורך לתקן.

עירוב שנמצא פסול בגל לול תרנגולים בהצר

בשבוע זה נסע ידידנו לבדוק ישוב דתי באזור יד בנימין, לאחר שכבר ביקר בו לפני שנתיים ועשו בו הרבה תיקונים. ועם כל זאת כעת שהגיע שוב לבדוק, היו שוב כמה דברים המעכבים את הכשרות. מתוך הדברים היה דבר מיוחד מקורי, שבתחילה לא הבחינו בו, וזה מלמד אותנו עוד פרק בבדיקת עירוב. באחד העמודים הוא הבחין מרחוק שהעמוד קצת עקום, אבל ראה שהחוט קשור לו בראשו כראוי, ולכן עבר עליו והמשיך בבדיקת העירוב. לאחר שסיים וציין את התיקונים הדחופים, הגיע העוסק בתיקון בפועל, עבר קרוב לעמוד, והבחין שיש בו בעיה אחרת חמורה מאוד. סביב לעמוד של העירוב בנה בעה"ב לול לתרנגולים, ולא רצה לפגוע בעירוב, לכן השאיר את העמוד במקומו, ועשה חור בגג של הלול שדרכו העמוד בולט ויוצא החוצה. התושב חשב שהוא עשה את הדבר הכי טוב שיש, ולמעשה ע"פ הלכה נראה שזה פסול מעיקר הדין. היכן יש דוגמא לזה בהלכה.

יסוד הדין מבואר במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) לגבי עמוד שנמצא בתוך חצר המוקף מד' רוחותיו, שלא עשה כלום. והטעם כיון שהעמוד מחולק ממקום הפתח ונמצא ברשות אחרת משטח העירוב שהוא ברחוב מחוץ לחצר. במקרה זה מדובר באותה חצר של אותו בעלים, אבל לפי כללי ההלכה השטח שבלול שמוקף במחיצה בגובה מטר, נחשב מקום בפני עצמו, וא"כ הצוה"פ הזו נפסלה, ופוסלת את כל העירוב.

ואולי היה מקום לשאול, שדברי המשנ"ב נאמרו כשאין גג לחצר, ואז החלק התחתון של העמוד הוא הקובע, והוא בתוך רשות נפרדת, אבל כאן שיש גג ללול, א"כ יש כביכול קרקע בפני עצמה, ונאמר שהעמוד מתחיל מעל הלול, ושם אין לו מחיצות, ויהיה כשר.

התשובה היא שגם לגג יש מחיצות, שהרי הגדרות עולות עד לרקיע, ועושות גם את הגג כרשות היחיד בפני עצמה. ועוד יש להוסיף ממקרה דומה שהיה במקום אחר, שחיברו עמוד על גג של בית וקשורו עליו את החוט, ושם הגג של הבית היה גג רעפים שבוטל ומכסה על הקירות של הבית, וכתב השו"ע (סי' שמ"ה סט"ו) שהגג הבולט עושה שהמחיצות לא עולות וגודרות את הגג, ואין לגג מחיצות, אלא הוא פרוץ לחצר ששלמטה [ודינו ככרמלית]. א"כ באופן זה אולי ניתן להכשיר את העמוד שעומד על הקרקע שמעל גג הבית, לשמש המשך לצוה"פ שמתחילה למטה בחצר.

והתבאר שם שעדיין העמוד פסול, גם אם הדין של הגג יהיה כרמלית [או מקום פטור לדעת הגר"א], כי מ"מ העמוד נמצא במקום אחר שמופד מהפתח במחיצה ממש, כיון שכלפי מי שעומד למטה, אין הגג מחובר אליו, ואינו רשות אחת, כי כלפי מטה אין צורך בדין גוד אסיק שהמחיצה עולה, אלא יש מחיצה המחלקת את הפתח, וא"כ גם במצב שאין גוד אסיק כלפי מי שנמצא על הגג, אבל יש מחיצה המחלקת כלפי מי שנמצא למטה בשטח הפתח של העירוב.

אמנם י"ל שדין זה תלוי במחלוקת בהבנת הפסול של עמוד בתוך חצר המוקף במחיצות, שהמקור חיים כתב לפסול וז"ל, "דמה שעומד בתוך דבר המוקף לאו כלום הוא דדבר המוקף כמאן דמליא דמי. וזהו פשוט אין צריך לראיה". ודיקו בדבריו שפוסל רק בדבר המוקף שהוא כמאן דמליא, והיינו שדינו כרשות היחיד גמורה, אבל היקף שאינו רה"י אינו פוסל גם אם העמוד מאחורי המחיצה. ולפ"ז רק במקרה של הלול העירוב נפסל, ובגג של הבית אינו נפסל. אבל העירו בספרים שזה תמוה, שהרי אין דין כמאן

לול קטן לתרנגולים והעמוד בתוכו

דמליא בחצר, אלא רק בבית מקורה כמ"ש בגמ' (שבת דף ד.), ועוד מה הענין בדין הזה שכביכול גם החלק העליון יהיה לו דין רה"י. הרי כיון שלמטה בחלק התחתון של העמוד הוא רשות אחרת, א"כ החלק התחתון אינו משתייך לפתח, ואינו גודר את הפתח, ומה יועיל לי החלק העליון. [ואם הפסול הוא רק משום חיסרון היכר, הרי דין הלכתי של עולה עד לרקיע אינו מבטל מציאות של היכר]. לכן נקטינן כמו שכתב החזו"א בביאור סברת המקור חיים, שאין ענין של כמאן דמליא, וזה נאמר רק לחיזוק הענין, ועקר הטעם הוא כיון שמקום העמוד מחולק במחיצה ונחשב רשות ומקום אחר, א"כ העמוד אינו גודר את הפתח ואינו יכול לשמש מחיצה אל הרחוב שמחוץ לחצר. ולפ"ז בין בגג הלול ובין בגג הבית אין להכשיר את העירוב כלל.

לסיים הענין יש לציין, שבישוב הזה לקחו את הדברים ברצינות, ותיקנו את הדברים המעכבים לפני שבת, והבינו שאי אפשר להמשיך במתכונת כזו שכעבור שנתיים מוצאים שוב שהעירוב היה פסול, אלא צריך לשנות את הגישה לגבי פיקוח העירוב. ואנו מקווים שבעוד שנתיים לא יהיו שם סיפורים כאלו, והישוב יזכה לשמור שבת כהלכה.

מגוון הלכות והידורים בהתקנת עירוב לשיבה בטלסטון

בין העבודות שנעשו השבוע במחלקה להתקנת עירובים של מוקד העירוב, נתבקשנו לעשות עירוב פרטי לשיבת מעיני חכמה בקרית יערים טלסטון. רה"י הגר"ש גרוסברד שליט"א פנה לרב האחראי על העירוב וביקש שיעשה לו עירוב שאינו תלוי בכלל העירוב של העיר, למרות שגם העירוב של כלל העיר בנוי ומתפקד בצורה ממוזגת. האחראי הגיע ובדק את התנאים ההלכתיים, והסיק שביצוע התקנת העירוב במצב זה אינו מלאכה קלה, ולכן הפנה אותו למוקד העירוב שיש בידי את הכלים והידע לעשות את העירוב בדקדוק כהלכה.

כשהגענו למקום התחלנו לחשב את ההלכות, וראינו כיצד דבר שנראה פשוט מאוד, מתברר כמורכב מבחינה הלכתית. אך בס"ד יחד עם הנסיון הרב במגוון מקרים, מצאנו דרך לעשות את העירוב בצורה טובה.

בצד אחד היה צריך לחבר עמוד ולחי לגדר, אך היה לפנינו ארון חשמל קטן, שהוא מסתיר חלק מגובה הלחי. במקרה זה הארון היה בגובה כחצי מטר, דהיינו שאינו בשיעור מחיצה, ובפסולות במצב כזה אין בעיה שהלחי יהיה

אין חששל מוטתיו חצי מגובה הלחי

מאחוריו, משום שכיון שהארון אינו מחיצה, א"כ מה שגודר את החצר זה הלחי, א"כ יש להחי דין מחיצה. אלא שיש חוששים שמא הארון שהוא דבר קבוע, מונע מהחלק התחתון של הלחי להיחשב גודר את הרשות, ויוצא שנשאר שהלחי גודר כלפי החצר רק פחות מ"מ טפחים. אמנם בפסולות חשט זה שייך רק בארון רחב ד' טפחים, שנחשב שיש עליו שטח קרקע, אבל בארון צר שאינו קרקע, אינו מונע מלהחשיב את הלחי גודר מלמטה, והארון הוא כחפץ בעלמא. מ"מ להוציא מ"מ ספק, הרחקנו את הלחי שיעמוד בצורה בולטת מהארון, [והשלמנו את הגדר עם לבד עד הלחי].

בצד שני היו מדרגות, שיוצאות מהיכל השיבה אל הרחוב, ושם באמת יש את הבעיה הנ"ל, שאם הלחי עומד על מדרגה נמוכה, וגובהו רק כעשרה טפחים, הרי כלפי הקרקע שלפניו [שהיא המדרגה שלפניו] הוא גבוה רק ט' טפחים, א"כ הוא לא גודר כלפי

הלחי במדרגה התחתונה עם י ביחס למדרגה לפניו

השטח שלפניו. דין זה מבואר בחזו"א (סי' ס"ז ס"ק י"ג) וכתב שצריך שיהיה בלחי אורך יותר מ"מ טפחים, שיהיה שיעור י' כלפי המדרגה שלפניו. לכן הגבחנו את הלחי טפח אחד כשיעור שיש בו י' טפחים כלפי לפניו. עוד היה נו להקפיד שהצוה"פ לא תעבור על המעקה שבאמצע [בצד ימין של המדרגות], ולצורך כך הרחקנו מעט את הצוה"פ לדיק שתעבור אחרי סיום המעקה. ובס"ד העירוב הושלם כהלכה.

למה לא להניח עירוב תחומין מודלתון למירון

נושא תחום שבת ג"כ קיבל משמעות בשבת זו, למוקד העירוב הגיעו שאלות רבות מאנשים שהיו בשבת ביישובים הסמוכים למירון, וביקשו ללכת בשבת ברגל למירון. יש ישובים שניתן להגיע עם עירוב תחומין, ויש ישובים שגם עם עירוב תחומין אי אפשר להגיע. השנה היה בין השוואלים אדם שביקש להניח עירוב תחומין כדי ללכת מיישוב דלתון אל מירון. במקרה זה אמרנו לו שאין צד להתיר את הדרך הזו, הוא התפלא למה אוסרים לו הרי זה רק חמשה קילומטרים!

הסברנו לו שגם עירוב תחומין אינו יכול להתיר אלא עד כשני קילומטרים [בדרך שמחוץ ליישוב], ואין שום אפשרות להתיר דרך זו. דינים אלו אנו חושבים שלא נוגעים אלינו, אבל צריך ללמוד גם אותם, משום שבהזדמנויות שונות בחיים אנשים נתקלים בהלכות אלו, ואם לא יודעים אפשר לטעות בדברים פשוטים.